

Munkatársak: Bernáth László, Farkas Gábor, Sike Barnabás technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

BERECZ BARBARA

445. Pusztaszer, Baromjárás (KÖH 20784)

(Csongrád megye) R?, B, Sza

A Pusztaszer–Ópusztaszer összekötő út építése kapcsán, a település belterületétől DK-i irányban, a környék mélyebb fekvésű területeiből enyhén kiemelkedő magaslaton található, a korábbi topográfiai bejárásokból ismert lelőhely középső részén, a meglévő, szilárd burkolatú úttest É-i felén 2009. június 15–29. között végeztek megelőző feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai, melynek során 1031 m² felületet nyitottunk meg.

A keskeny feltárási szelvény több szakaszán megfigyelhetők voltak futóhomokkal eltemetett, a bronzkorban és a szarmata korban keletkezett talajrétegek. Ezekből a fekete, homokos-humuszos jellegű rétegekből kerámiatöredékek és állatcsontok kerültek elő, bármilyen beásás nyoma nélkül. A szelvény egyes szakaszain azonosításuk nem volt lehetséges, itt a homokos altalajban jelentkeztek a régészeti jelenségek foltjai.

Az ásatás során összesen 19 objektumot tártunk fel, melyekhez 24 stratigráfiai egységet rendeltünk. A jelenségek közül néhány gödör feltehetően rézkori (tiszapolgári kultúra?), ill. kora bronzkori (Makó-kultúra) volt, de a telepjelenségek többsége egy 2–3. századi szarmata településhez tartozott. Utóbbi időszak objektumai között kisebb-nagyobb méretű tárolóvermek, valamint kerítővagy vízelvezető árkok fordultak elő. A szarmata telepen a barbár kerámia mellett néhány római amphoratöredék is színesítette a leletanyagot.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Alács Attila, Bognár Margit, Kulcsár Kornél technikusok.

SÓSKUTI KORNÉL

446. Regéc, vár (KÖH 16252)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk, Kú

A regéci vár 2009. évi ásatási időszaka (július 20.–augusztus 7.) alatt két fő helyszínen zajlott a munka: egyrészt a várban a feltárási munkálatok, ill. építések révén a korábbi felmérések kiegészítése, másrészt Regéc községben a vár ásatásának korábbi éveiből származó leletanyag feldolgozása (mosás, rajzolás). *(Az illusztrációt lásd a következő oldalon!)*

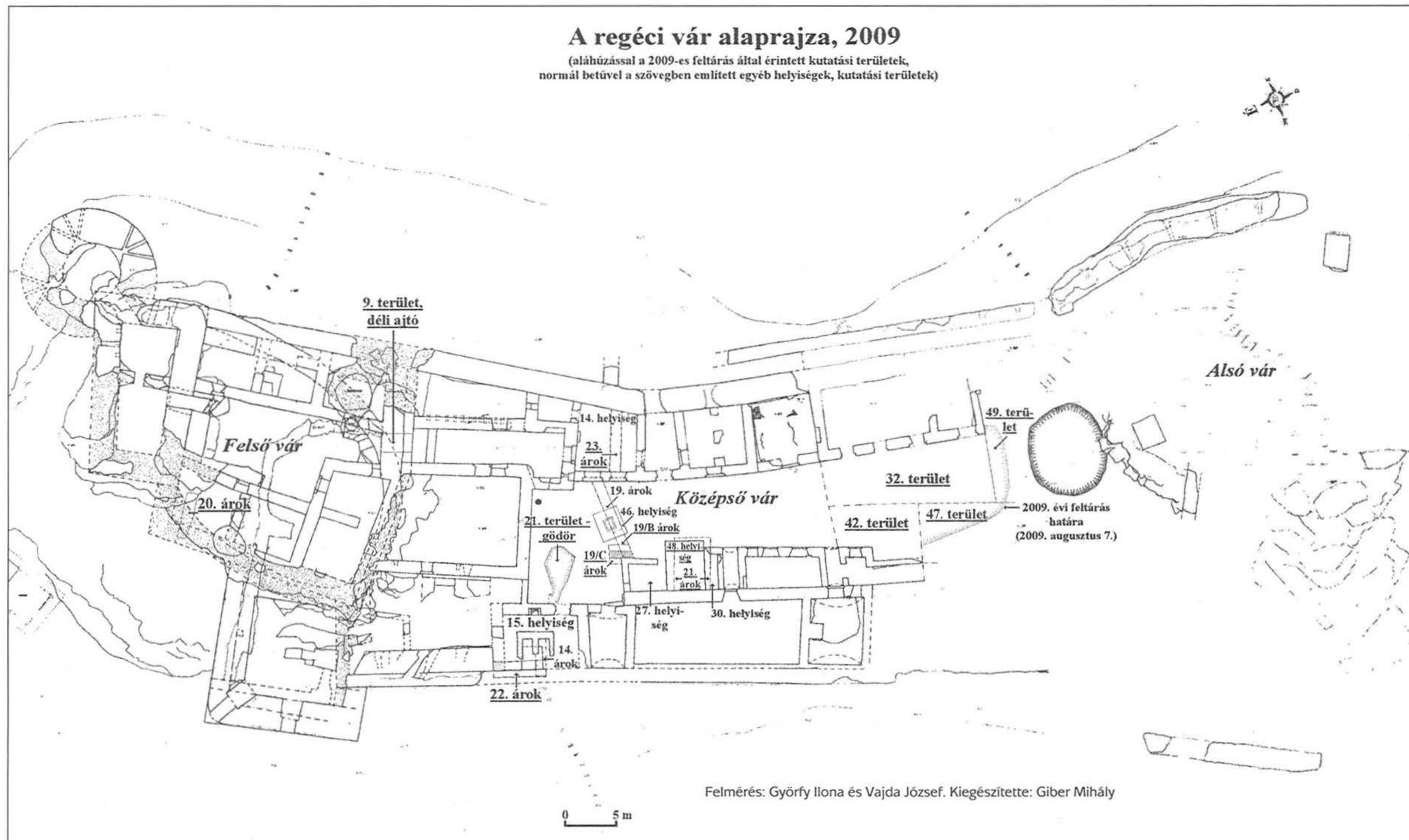
A Középső várból a Felsővárba vezető átjáró tisztázásának céljából kezdtük meg a 9. terület, D-i ajtó területének kitisztítását. A Ny-i káva korábban is tisztán látszott, a K-i káva a tisztítás után sem mutatkozott

egyértelműen, de hozzávetőleges helye azonosítható volt. Az ajtó mért szélessége: 150 cm. Leletként néhány kora újkori kerámia és egy vasszeg került elő.

A Felsővár Ny-i várfalának tisztázását kíséreltük meg az 1 m széles, 20. sz. kutatóárok megnyitásával. Az árok mélyítése főleg az árok Ny-i felében volt lehetséges, itt lecsúszott, köves, habarcsos, sötétbarna földdel kevert rétegek mutatkoztak, K-i felében a szikla magasan állt. A felül és kijebb elhelyezkedő lecsúszott kevert rétegből sok 20. századi szemét és 14–17. századi leletanyag, a belül és lejjebb elhelyezkedő habarcsosabb rétegben késő középkori kerámia, 16. századi kályhacsempe töredéke, ill. sok állatcsont került elő. Az elért legmélyebb részen (150–160 cm) nagy köves, habarcsos omladék, esetleg falalapozás került elő, ill. az árok Ny-i végénél lazább kevert omladék. A Ny-i fal ügye továbbra is kérdéses maradt.

A Középső vár udvarának É-i végében régebb óta ismert, de a 2009-es ásatási időszakig feltáratlan omladékkal kitöltött gödör (21. terület) funkcióját próbáltuk tisztázni. A köves omladékkal betöltött gödör teljes kibontása során elért legnagyobb mélység 170 cm volt az udvar 2009-es járósíntjéhez képest (mely ezen a területen egyezik a legutolsó – 17. sz. második felében létező – járósínttel). Formája teljesen amorfnak, szabálytalannak bizonyult. Funkciója, kiásásának oka tisztázatlan, kora a vár életének utolsó időszakára (1680-as évek) tehető. Kis mennyiségű 15–17. századi leletanyag került elő belőle. A gödör betöltését kitermelve Ny felé haladva a 15. helyiség (kora újkori konyha) K-i falának közelébe jutottunk, ahol a jelek szerint egy másik, téglával és kővel vegyesen betöltött, jóval kisebb gödör mutatkozott.

A 22. sz. (a kora újkori konyha Ny-i felében lévő) árkot a 14. sz., korábbi kutatás során (2006-ban) nyitott árokban talált fal (melyről már akkor felmerült a gyanú, hogy támpillér lenne), a Ny-i várfal és a konyha É-i fala közti viszony tisztázása érdekében nyitottuk meg. A várt helyen előkerült a Ny-i várfal belső része és síkjá, mely az árok teljes hosszában látszott. Előkerült a 14. árokban korábban megtalált K–Ny-i irányú fal É-i része is. A rétegviszonyok és a korábbról ismert falmaradvány tisztázása érdekében az árkot K-i és D-i irányba kibővítettük (a D-i irányú hosszabbítással a 14. árok visszatöltött betöltését vágtuk át). A falmaradványról egyértelműen kiderült, hogy a Ny-i várfal belső síkjához utólag épült falról, nagy valószínűséggel egy belső támpillérről van szó, melynek É–D-i szélessége 188 cm. A belső támpillért legkésőbb a konyha építéskor visszabontották. A támpillértől É-ra az árok többi részén szintsüllyesztésbe kezdtünk. A konyha É-i fala azonban nem került elő, csak annak pusztulása után a helyére került betöltés volt megfigyelhető az árok K-i metszetaljának É-i végében, ami alapján a helye teljes bizonyossággal megállapítható volt. Az árok K-i metszetalján tisztán mutatkoztak a rétegek, köztük a konyha 17. századi (habarcsos) járósíntje is. Közvet-

lenül e járószint alatt szürkésfekete réteg húzódott, melynek leletanyaga 16–17. századi vörös és szürke anyagú mázatlan kerámia volt. A K-i metszeten mutatkozó kettős habarcscsíkban a konyha korábbi, 16. századi járószintjét véltük felfedezni (a habarcscsíkokkal jellemezhető rétegből leletként késnyél, bronzveret, vastörredék, 15–16. századi mázatlan kerámia került elő). A kettős habarcscsík között vékony humuszos réteget figyeltünk meg. A lejjebb jelentkező rétegekből 15–16. századi leletanyag került elő. A támpillér és a konyha É-i fala közötti mélyítés során elért mélység 142 cm volt.

A 19/B árok a korábban az udvar É-i részében nyitott 19. árok NyDNy irányú folytatása a 46. (földbe mélyített boltozott tér) és a 27. (Ny-i palotaszárny K-i oldalához épített 17. sz. közepi) helyiségek közötti területen. Az árok K-i végén előkerült a 46. helyiség boltozata, Ny-i végén a 27. helyiség K-i falával párhuzamos, annál korábbi építésű fal alapozása került elő. A betöltésben elért mélység 145 cm volt. Az akna és a fal közötti árokból 15–17. századi leletanyag került elő. Újra felmértük a 19. árok és 46. helyiség helyzetét is. A 19/B árokban talált fal irányának tisztázása érdekében nyitottuk meg a 19/C árkot, a fal irányát követve É felé. A fal felett az udvar szintje alatt téglás, köves, barna földes betöltés helyezkedett el, 17. századi leletekkel. Az árokban előkerült az É–D irányú fal folytatása, melyre utólag épült rá a 27. helyiség K-i fala. A 68–70 cm széles fal 216 cm hosszan látszott, Ny-i oldalán habarcsos, köves felületet találtunk, melyet átvágtunk. Az árok Ny-i metszeten jól látszódtak a korábbi járószintek, melyeket a 27. helyiség É-i falának alapozási árkával átvágtak. Az árokban sok kora újkori kerámiát és állatcsontot találtunk.

A K-i palotaszárnyban lévő 14. helyiségben nyitott 1 m széles 23. sz. kutatóárokmal tisztáztuk a helyiség területén a rétegviszonyokat. Megfigyelhető volt a szoba 17. századi járószintje, ahonnan igen apró, kevert kora újkori kerámia, egy rézborítás erősen korrodált darabjai, üvegpalack töredékei kerültek elő. Az árok teljes területén előkerült a szabálytalan felületű természetes sziklafelszín, átlagosan 40 cm mélységben. A szikla felett habarcsos rétegek húzódtak, melyekből abszolút jellegtelen, égett, mázatlan kerámiatöredékek apró, korrodált fémdarabok, állatcsontok kerültek elő.

A 21. kutatóárok megnyitásával próbáltuk tisztázni a Ny-i palotaszárny K-i oldalán elhelyezkedő 27. és 30. sz. helyiség közötti, kővel teledobált gödör funkcióját. A kutatóárok a nevével ellentétben kezdettől fogva egy nagyjából téglalap alaprajzú, több méter széles területet jelentett. A törmelék kihordása után az ásatás utolsó hetében mind az É-i, mind a D-i oldalon teljes hosszúságban kibontakozott egy dongaboltozott, eddig ismeretlen pince (48. helyiség) boltozatának indítása, de a pince feltárásába csak belekezdeni tudtunk, padlószintjének elérésére nem volt lehetőség. A pincében K felé haladva a fekete, köves omladékban előkerült a

pince leomlott K-i falának csonkja is. A pince K–Ny-i hossza 4,70 m, É–D-i szélessége 3,50 m. Leletanyaga igen változatos volt. A 21. árok omladékteregében bokálytöredékek, kályhacsempe-töredékek (párkány, mázas, habán sárgamáz), kályhacsempe hátsó rész töredéke, kora újkori használati kerámia, 17. századi apró mázas kerámiatöredékek, bronzkori kerámia, patkó, állatcsont, modern szemét került elő. A pincében (48. helyiség) gótikus mérműves ablak töredéke, lószerszám, zöldmáz kályhacsempe, kívül-belül mázas korsó töredéke, mázas és mázatlan kora újkori használati kerámia, bokály, néhány szeg, őskori edénytöredék, állatcsont, 20. századi szemét alkotta a leletanyagot.

A munka legnagyobb részét kitevő kutatás, a Középső vár udvarának D-i részén lévő omladékhalm elhordása képezte a legutolsó (17. sz. második fele) járószintig. Ezen a területen a K-i és a Ny-i palotaszárnyak között az udvar teljes szélességében elnyúló, a kutatás kezdetén kb. 3–3,5 m magas omladékdomb mélyén egy újabb, eddig nem ismert, az udvart D felől lezáró épületszárny felbukkanását vártuk, reméltük. Az udvar e területén a 32., 42., 47. és 49. sz. területeket jelöltük ki, ezek egy részénél az előző évben megkezdődött kutatás folytatásáról volt szó. A kutatása során épület nem került elő, jóllehet még az említett omladékdomb gerincén is túljutottunk D-i irányba haladva. Az óriási mennyiségű omladék idekerülésének oka egyelőre rejtély maradt. A kutatás során ugyanakkor a K-i palotaszárny mentén haladva előkerült a palotaszárny alatt lévő pince lejárójának, jelek szerint, keret nélküli ajtaja is, ill. a palotaszárny DNy-i sarkát is sikerült kiszabadítani az omladékból. Az omladék nem bizonyult homogén összetételűnek, alatta a felszín sem volt egyenletes felületű. A sziklafelszín a K-i palotaszárny D-i végénél enyhén emelkedik D felé.

Az udvar D-i része kiemelt jelentőségű terület a három hét alatt előkerült nagyszámú reneszánsz, ill. profil nélküli, de nagy valószínűséggel szintén kora újkori építkezésből származó faragott kőanyag miatt. A területről igen gazdag kora újkori (nagyraoszt 17. századi) leletanyag is előkerült: vegyes- és zöldmáz kályhacsempe-töredékek, dísz- és használati kerámiatöredékek, bokálytöredékek, mázas és mázatlan padlóféglák nagy számban, habán edénytöredékek, pipatöredékek, szegek, egy széles penge darabja, balta feje, ládaveretek, rézlemez, további fémtárgyak töredékei, tetőcserép, állatcsontok.

Munkatársak: Csoltkó Emese, Fodor Péter, Havasy Orsolya, Kiss Laura, Nagy Szabolcs Balázs, Megyeri Edit, Tokodi Attila, Tóth Zoltán, Varga Emese, Vargha Mária (ELTE BTK), Gyalai Zsófia, Hornyik Adrienn, Pap László, Szabó Attila Győző, Varga Dorina Erzsébet (JATE) és Juhász Gergő (Heidelberg) régészhallgatók; Kelemen Bálint, Mehrl Nándor építészek, Nina Fiethen (tanítónő, Saarbrücken); Mészáros Attila, Zsuga Zsolt, Meleg Szabolcs, Szénásy Csaba.

GIBER MIHÁLY – SIMON ZOLTÁN